

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2025
PEDAGOGIKA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Harbilashgan (temurbeklar maktabi misolida) va harbilashmagan maktab o'quvchilarining jismoniy rivojlanish darajasini baholash.....	211
B.G.Karimova	
Voleybol bo'yicha o'quv mashg'ulotlarini tashkil etish va o'tkazish	218
R.D.Norkulov	
Trenerlik amaliyotida yuqori sport natijalarini ta'minlash uchun mobil ilovalarning innovatsion ahamiyati	223
I.M.Axmedova	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalarining chet tilda muloqotga tayyorgarligi	227
Y.G.Sobirova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil ta'lim faoliyatini faollashtirishga qaratilgan metodik yondashuvlarni takomillashtirish	230
O.R.Raxmatov	
Mediasavodxonlik — aholi va yoshlarning milliy xavfsizligini ta'minlashdagi muhim omil.....	241

UO'K: 811. 111. 81. 374

TIBBIYOT OLIIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARINING CHET TILDA MULOQOTGA TAYYORGARLIGI

PREPARATION OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF MEDICINE FOR INTERVIEW IN A FOREIGN LANGUAGE

ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ МЕДИЦИНСКИХ ВУЗОВ К СОБЕСЕДОВАНИЮ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Axmedova Matluba Ibragimjonovna

Farg'ona davlat universiteti

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya

Mazkur maqola bo'lajak shifokor talabalarning chet tilda kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishning psixologik omillarini tadqiq etishga bag'ishlanadi. Xususan, chet tilda muloqotga tayyorgarlik muammolari va konseptlari o'rganilgan.

Abstract

This article is dedicated to the study of psychological factors influencing the development of communicative competence in a foreign language among future medical students. In particular, the issues and concepts related to willingness to communicate in a foreign language have been explored.

Аннотация

Данная статья посвящена изучению психологических факторов развития коммуникативной компетенции на иностранном языке у будущих студентов-медиков. В частности, рассмотрены проблемы и концепты готовности к коммуникации на иностранном языке.

Kalit so'zlar: kommunikativ kompetensiya, muloqotga tayyorgarlik, individual farq, shaxsiy individual xususiyat, shaxsiy istak, motivatsiya.

Key words: communicative competence, willingness to communicate, individual differences, personal characteristics, personal desire, motivation.

Ключевые слова и выражения: коммуникативная компетенция, готовность к общению, индивидуальные особенности, личностные индивидуальные особенности, воля, мотивация.

KIRISH

Chet til o'qitishning kommunikativ yondashuvi til o'rganuvchilarning chet tilda kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishni maqsad qiladi. Ammo, ayrim talabalar chet tilda kommunikativ kompetensiyani yuqori darajada egallagan bo'lsalar ham, chet tilda muloqot yuritishni istamaydiganlari kam holatlarda bo'lsada uchrab turadi. Bu shuni anglatadiki, muloqot qilish kompetensiyasiga ega bo'lish va bu kompetensiyani amalda qo'llash orasida bir qator mediatsion omillar mavjud. Bu substrat chet tilda muloqot boshlashni darhol talab etadigan aqliy operatsiyadir. Kommunikativ kompetensiya muloqot boshlashning bevosita oldingi qismi bo'lganligi sababli, uni amalda qo'llash mohiyatan yuqori darajadagi nutqiy vaziyatning bo'lishini talab etadi va u bir qator psixologik, lingvistik va kontekstual o'zgarishlar kombinatsiyasidan iborat bo'lishi mumkin.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Chet tilda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish borasidagi qizg'in bahs munozaralarga 1990-yillarning boshlarida tilshunoslikning muloqotga doir tadqiqotlari, asosan muloqotga tayyorlik (Willingness to communicate) deb nomlangan konstruksiyaning ishlab chiqilganligi sabab bo'ldi va bu tilshunoslikda katta hodisa sifatida e'tirof etildi. [4, 129–156. 5, 19–37]

Ona tilida muloqotga tayyorlik konstruksiyasini chet til o'rganishga tatbiq etishning asosiy tarafdori Piter MakIntayr bo'ldi. Ammo P.D.MacIntyre, S.Baker, R.Clement va L.Donovanlar

PEDAGOGIKA

individual farq (ID) o'zgaruvchisini konseptuallashtirish "willingness to communicate", ya'ni "gapirishga tayyorlik"ni izohlab beradi deb ta'kidlaydilar. [3, 589–607] Chet tilda muloqot qilish qobiliyatning zarurligidan tashqari, faqat qobiliyat emas, balki ixtiyoriy tayyorlik ham borligi haqidagi fikr ilk bor 1989 yilda D.Skehan tomonidan bildirilgan. D.Skehan'ning bu boradagi fikriga ko'ra, o'rganish uchun muloqot qilishga tayyor bo'lgan o'rganuvchilarning istagi bilan ishlash, kognitiv bo'lmagan individual farq (ID), tadqiqotchilar uchun noaniq bo'lishi mumkin. [7, 275–298]

Shu o'rinda ID so'zining ma'nosini qisqacha sharhlab o'tishni joiz deb topdik. Bu kontekstda "ID" — "individual difference" (shaxsiy farq, yoki shaxsiy individual xususiyat) degan so'zning qisqartmasidir. Ya'ni, har bir til o'rganuvchining o'ziga xos xususiyatlari, masalan: shaxsiy istak, xarakteri, motivatsiyasi, emotsiyaviy holati, ijtimoiy tayyorgarligi. Bu xususiyatlar til o'rganishda shaxslar orasidagi farqlarni tushuntirishda qo'llaniladi. Ushbu matnda, "ID" kognitiv (aqliy qobiliyatlar) emas, balki "kognitiv bo'lmagan" — ya'ni shaxsning ichki xohishi, tayyorgarligi, ijtimoiy-ruhiy holati kabi omillarni nazarda tutadi.

Agar yanada soddaroq qilib aytsak: ID bu — har bir odamda o'zgacha bo'ladigan psixologik va shaxsiy xususiyatlar bo'lib, ular til o'rganish jarayoniga ta'sir qiladi.

A.MacIntyre va bir qator tadqiqotchilar ona tilida muloqot qilishga tayyorlik (WTC – Willingness to Communicate) masalasini o'rgandilar va so'ngra chet tilda muloqot qilishga tayyorlik masalasiga ham e'tibor qaratdilar. Shuningdek, mazkur tushunchaga Z.Dornyei va J.Kormoslar tomonidan mustaqil fon o'zgaruvchisi sifatida murojaat qilingan. [2, 275–300]

Mazkur maqolada muloqotga tayyorlik tushunchasini batafsilroq ko'rib chiqishga harakat qildik. MacIntyre va boshqa tadqiqotchi olimlarning ta'kidlashicha, insonlar muloqot qilishga moyillik yoki undan o'zini tiyish bo'yicha muayyan va barqaror tendensiyalarni namoyon etadilar. Ona tilida muloqotga tayyorlik yillar davomida shakllanadigan va "insonning shaxsiy xususiyatlariga asoslanib muloqot yuritishi sifatida qaraladigan nisbatan barqaror shaxsiy xususiyat hisoblanadi. Ammo chet til nuqtai nazaridan vaziyat murakkabroq: bu yerda insonning chet tildagi bilimi, xususan, uning kommunikativ kompetensiyasiga muhim ta'sir ko'rsatuvchi o'zgaruvchi sifatida namoyon bo'ladi. Shu munosabat bilan chet tilda muloqot yuritishga tayyorlikni holat (state) va xususiyat (trait) jihatlarini o'zida mujassam etuvchi situativ tushuncha sifatida ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir.

Muloqot yuritishga tayyorlik holati va xususiyatlariga asoslanib bir qator lingvodidakt olimlar lingvistik va psixologik o'zgaruvchilarni o'z ichiga olgan ko'p sathli modellarni ishlab chiqdilar. Bu model tarkibida holat va xususiyat sifatida namoyon bo'luvchi tilga nisbatan ishonch, muayyan shaxs bilan aloqa o'rnatish istagi, shaxslararo motivatsiya, guruhlararo munosabatlar, motivatsiya va ijtimoiy muhit, ijtimoiy vaziyat parametrlariga oid ko'rsatkichlar, kommunikativ kompetensiya va tajriba, hamda shaxsiy xususiyatlar kabi o'zgaruvchilar mujassamlashtirilgan.

Mazkur model muloqotga tayyorlik zamiridagi turli omil va sathlarning namoyon bo'lishini aniq ko'rsatib beradi, ammo ushbu komponentlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik va ularning salmog'i haqida ma'lumot bermaydi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Biz tadqiqotimizda tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari orasida ushbu murakkab tuzilmaning ayrim jihatlarini tajriba - sinov ishlarimizda aniqlash va asoslashni maqsad qildik. Izlanishlarimiz natijasi muloqotga tayyorlikning eng kuchli ikki omili muloqotdan qo'rqish va muloqot qilish qobiliyatini idrok etish kabi omillar ekanligini ko'rsatdi. Demak, muloqotga tayyorlik chet til o'qitishning psixologik omillaridan biri chet tilda muloqot yuritish jarayonida yuzaga keladigan hayajon va xavotir tushunchasi bilan o'zaro bog'liq. Bu holatni I.Ayzenning "rejalashtirilgan xatti-harakatlar nazariyasi" (theory of planned behavior) bilan izohlab berish mumkin. [1] Mazkur nazariyaga ko'ra, agar inson muayyan xatti-harakat ustidan to'liq nazorat o'rnata olmasa, u holda faqat xatti-harakatga bo'lgan niyat (masalan, chet tilda muloqot qilish istagi) uning harakatini tushuntirish uchun yetarli emas; bu yerda yana bir muhim o'zgaruvchi – xatti-harakatni amalga oshirishdagi nazorat hissi (perceived behavioral control) ham hisobga olinishi zarur. Bu omil harakatni bajarish osonmi yoki qiyin ekani haqidagi shaxsiy fikrlardan iborat bo'lib, zarur resurslar mavjudligi yoki to'siqlar haqidagi tasavvurlarni qamrab oladi. Shu tariqa, insonning muayyan xatti-harakatni amalga oshirish niyati va uni bajarishga bo'lgan nazorat hissi birgalikda tahlil qilinsa, amaliy natijalarni oldindan prognoz qilish mumkin bo'ladi.

XULOSA

Xulosa sifatida aytish mumkinki, chet tilda muloqot qilish imkoniyati kabi omillar, ya'ni talabalarning til o'rganish haqidagi qarashlari ham muloqotga tayyorlik va muloqot yuritish bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu haqda keyingi maqolalarda alohida so'z yuritiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ajzen I. Attitudes, personality and behavior. Chicago: Dorsey Press. 1988.
2. Dörnyei Z., & Kormos J. The role of individual and social variables in oral task performance. *Language Teaching Research*, 4, 2000. Pp. 275–300.
3. MacIntyre P. D., Baker S. C., Clément R., & Donovan L. A. Talking in order to learn: Willingness to communicate and intensive language programs. *Canadian Modern Language Review*, 59(4), 2003. -P. 589–607.
4. McCroskey J. C., & Baer J. E. Willingness to communicate: The construct and its measurement. Paper presented at the annual convention of the Speech communication Association, Denver.
5. McCroskey J. C., & Richmond V. P. 1987. Willingness to communicate. In J. C. McCroskey & J. A. Daly (Eds.), *Personality and interpersonal communication*. 1987. pp. 129–156. Newbury Park, CA: Sage.
6. McCroskey J. C., & Richmond V. P. Willingness to communicate: A cognitive view. In M. Booth-Butterfield (Ed.), *Communication, cognition and anxiety*. 1991. pp. 19–37. Newbury Park, CA: Sage.
7. Skehan P. / Individual differences in second language Second Language Acquisition // 13(2), 1991. - P. 275–298.